

การจัดการความรู้ Knowledge Management (KM) คณะสังคมศาสตร์

การจัดโครงการบริการวิชาการเพื่อสังคม พื้นที่จังหวัดสระแก้ว:

กิจกรรมศึกษาและสำรวจชุมชนในโครงการทัพบทิมสยาม 05

จัดโดย: ฝ่ายบริการชุมชนและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

วิทยากร: คุณน้ำอ้อย สุขเสมอ ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทัพบทิมสยาม 05
และนายมะโน เนยสูงเนิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 ตำบลคลองไถ่เถื่อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

ณ ตำบลคลองไถ่เถื่อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

วันที่ 19 – 21 พฤษภาคม 2565

1. กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ คือ คณาจารย์ บุคลากร นิสิต คณะสังคมศาสตร์ และเครือข่ายชุมชนในโครงการทัพบทิมสยาม 05 ตำบลคลองไถ่เถื่อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

2. วัตถุประสงค์หลักของโครงการ คือ

- 1) เพื่อเรียนรู้โครงการเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระแก้ว: โครงการทัพบทิมสยาม 05
- 2) เพื่อศึกษาและสำรวจชุมชนในโครงการทัพบทิมสยาม 05
- 3) เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรม/โครงการบริการวิชาการของคณะสังคมศาสตร์

3. วิธีการดำเนินกิจกรรม (เช่น ฟังบรรยาย ประชุมระดมความคิด การทบทวนหลังปฏิบัติงาน การสอนงานระบบพี่เลี้ยง)

การสัมภาษณ์ผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน ประกอบด้วย ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทัพบทิมสยาม 05 และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุป วิเคราะห์ และประเมินค่า เพื่อการวางแผนการจัดโครงการ/กิจกรรมในพื้นที่

4. บทสรุปโครงการ (ในภาพรวม)

จากการลงพื้นที่ศึกษาและสำรวจชุมชนในโครงการทับทิมสยาม 05 โดยมีการสัมภาษณ์วิทยากร 2 ท่าน คือ คุณน้ำอ้อย สุขเสมอ ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทับทิมสยาม 05 และนายมะโน เนยสูงเนิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 ตำบลคลองไก่อเลื้อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว สรุปประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ คุณน้ำอ้อย สุขเสมอ ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทับทิมสยาม 05 พบว่า สภาพทั่วไปของหมู่บ้านในโครงการทับทิมสยาม 05 ภายใต้การกำกับดูแลจากมูลนิธิสถาบันจุฬารักษ์ ได้รับการอุปถัมภ์จากมูลนิธิโดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองได้ โดยการถ่ายทอด ซึมซับ หลักการ วิธีการ องค์ความรู้ เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ โดยมูลนิธิไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีเป้าหมายในอีก 5 ปีข้างหน้า ชาวบ้านจะต้องสามารถยืนหยัดได้ด้วยพึ่งพาตนเอง โดยมีผลผลิตที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน คือ เก๊กฮวย เป็นพืชหลักของชุมชน ที่สร้างยอดขายในปีที่ผ่านมา สูงถึง 3 ล้านบาท และปัญหาโดยทั่วไปของโครงการทับทิมสยาม 05 พบว่า 1) การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจในการทำโครงการยังไม่ตอบโจทย์เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน 2) ปัจจัยด้านงบประมาณและเงินทุนสนับสนุนไม่มากพอรองรับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน 3) เก๊กฮวย พืชที่สร้างรายได้ให้ชุมชนมีเฉพาะฤดูกาลเท่านั้น 4) สมุนไพรที่ชาวบ้านผลิตยังไม่ได้รับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ทำให้ไม่สามารถเผยแพร่การขายให้เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง 5) การส่งเสริมและการเผยแพร่ที่ไม่ต่อเนื่อง 6) คนในชุมชนยังเชื่อแบบดั้งเดิมโดยไม่เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเขาอย่างแท้จริงในการพัฒนาชุมชนและการส่งเสริมการท่องเที่ยว 7) พืชสำคัญของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการไม่ใช่สารเคมี ทำให้รายได้ไม่สามารถแข่งขันกับตลาดอื่น ๆ ได้ 8) ชาวบ้านไม่รู้วิธีการจัดการร้านค้าของตนเอง และ 9) ชาวบ้านไม่เชื่อมั่นในหน่วยงานที่เข้ามา เพราะชาวบ้านเชื่อในวิถีเดิมของชาวบ้าน ทั้งนี้ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนที่เป็นไปได้ คือ 1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การปั่นจักรยาน หรือ แคมป์ปิ้ง 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้และสนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกโดยมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียกับโครงการโดยมีการจ้างชาวบ้านมาทำงานกับศูนย์ และ 3) การบูรณาการการเรียนรู้กับโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับองค์กรทางการศึกษาที่มีความสนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้

เมื่อศึกษาลงลึกไปยังหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์ นายมะโน เนยสูงเนิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 ตำบลคลองไก่อเลื้อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว พบว่า ตามแนวตะเข็บชายแดนระหว่างพื้นที่ประเทศไทยกับกัมพูชา เป็นพื้นที่หมู่บ้านที่อยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันวิจัยจุฬารักษ์ ราษฎรประกอบไปด้วยผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน มาจากหลายจังหวัด ส่วนใหญ่มาจากภาคอีสาน และมาจากจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 156 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 900 คน ในพื้นที่ขนาดประมาณ 9,960 ไร่ โดยก่อนการเข้าจับจองพื้นที่จะมีการสอบประวัติอาชญากรรม การเสพยาเสพติด ทะเลาะวิวาท และอาชญากรรม ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นการหลอมรวมจากความเชื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ด้านโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ มีการพัฒนาหมู่บ้านจากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ จนเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไปขนาดใหญ่ โดยมีโครงการแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่ชาวบ้านริเริ่มจัดด้วยตนเอง เช่น โฮมสเตย์ รวมทั้งการสร้างข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การทำที่นั่งริมถนน การจัดไกด์นำเที่ยว แต่ยังมีประสบปัญหาการแบ่งกลุ่ม แบ่งเขา และไม่

เข้าใจหรือเห็นแย้งในโครงการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ปัญหาโดยทั่วไป คือ ชาวบ้านมีการพูดจาเสียดแทงถึงกรณีที่ดินที่ไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริง สำหรับจุดแข็งของหมู่บ้าน คือ ความสามัคคี เช่น การเฝ้ารักษาประตูเวรยาม ความรับผิดชอบ และการประชุมประจำเดือน เดือนละหนึ่งครั้ง จุดอ่อน คือ ความแตกต่างระหว่างช่วงวัย ข้อมูลข่าวสารที่มักต้องในโลกออนไลน์ ยาเสพติด สารเสพติด และการพนัน ทั้งนี้ หากคณะสังคมศาสตร์ มศว เข้าไปจัดโครงการ/กิจกรรม ผู้ใหญ่บ้านก็มีความพร้อมในการเตรียมหมู่บ้าน โดยการสร้างความเข้าใจในการจัดโครงการ/กิจกรรม และประชาสัมพันธ์การนำของมาจัดจำหน่ายในงาน ถ้าเป็นงานหลักของหมู่บ้านต้องประสานงานมายังผู้ใหญ่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ทั้งสองท่าน จะเห็นได้ว่า การสื่อสารกับชาวบ้านเป็นสิ่งสำคัญ โดยหน่วยงานที่เข้าไปจัดโครงการ/กิจกรรม ต้องสื่อสารให้ชาวบ้านได้เห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริงของโครงการ/กิจกรรม และสิ่งทีพวกเขาสามารถปฏิบัติได้ โดยสิ่งที่ชาวบ้านต้องการมากที่สุดคือ รายได้เพื่อการเลี้ยงชีพ ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านมีจุดแข็ง คือ ทัศนียภาพที่สวยงาม และบรรยากาศที่สดชื่น เหมาะแก่การออกกำลังกายและการพักผ่อนหย่อนใจ ดังนั้น ในการจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว ควรจัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีจุดจำหน่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ โดยจากการศึกษาและสำรวจข้อมูลชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดโครงการ/กิจกรรม ชุมชนมีความพร้อมในการจัดโครงการป็นจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ จะมีการประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการดำเนินงานต่อไป

5. ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากโครงการ (สำหรับหน่วยงาน/บุคลากรในหน่วยงาน)

การจัดโครงการ/กิจกรรม จะต้องสร้างความเข้าใจกับชุมชน โดยต้องมีการประสานไปยังผู้นำชุมชน เพื่อนำไปสู่การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการสร้างสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านผ่านผู้นำชุมชน เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนต่อไป

6. ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้

การพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชนเพื่อนำมาใช้พิจารณาการจัดโครงการ/กิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7. วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์กับผู้เรียน หรือ ลูกค้ำกลุ่มอื่น หรือ คู่ความร่วมมือทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือ ประโยชน์กับคณะในการวางแผนเชิงกลยุทธ์

การลงพื้นที่เพื่อรับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์โดยตรงของ คุณน้ำอ้อย สุขเสมอ ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทับทิมสยาม 05 และนายมะโน เนยสูงเนิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 ตำบลคลองไถ่เถื่อน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว จะได้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อการจัดโครงการ/กิจกรรม ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนหมู่ที่ 10 อย่างแท้จริง เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและสื่อต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะทราบข้อมูลเชิงลึกด้านอื่น ๆ ได้ เช่น ปัญหาหรือข้อมูลเชิงลบของชุมชน หรือข้อมูลที่ไม่ได้รับการเผยแพร่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาการจัดโครงการ/กิจกรรม นอกจากนี้จะได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงแล้วยังได้ข้อมูลด้านพื้นที่เพื่อประกอบการพิจารณาเพื่อการจัดโครงการ/กิจกรรม

8. ระบบการบริหาร กิจกรรม/โครงการ/การเข้าอบรม

8.1 ปัจจัยนำเข้า (input) คือ ทรัพยากรที่ใช้ (เช่น งบประมาณ จำนวนบุคลากรดำเนินการ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน)

งบประมาณ, หนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาและสำรวจชุมชน, หนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาดูงานและเก็บข้อมูล, และอาจารย์ บุคลากร และนิสิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 7 คน

8.2 กิจกรรม (activity) หรือ กระบวนการ (process) คือ วิธีการดำเนินกิจกรรม (ในรายละเอียดตามการดำเนินกิจกรรมจริง)

- 1) ปรึกษาหารือวางแผนโครงการ/กิจกรรม
- 2) ขออนุมัติโครงการ
- 3) ประสานหน่วยงานโครงการทัพบกสยาม 05 และผู้ใหญ่บ้านในโครงการทัพบกสยาม 05
- 4) ทำหนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาและสำรวจชุมชน และหนังสือขออนุญาตเข้าศึกษาดูงานและเก็บข้อมูล

5) ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรม

5.1 สัมภาษณ์คุณน้าอ้อย สุขเสมอ ประธานวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปสมุนไพรทัพบกสยาม 05 และสำรวจพื้นที่

5.2 สัมภาษณ์นายมะโน เนยสูงเนิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 ตำบลคลองไถ่เลื่อน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว และศึกษาชุมชน

6) สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

8.3 ผลผลิต (output) คือ ผลที่เกิดขึ้นทันทีหรือผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการดำเนินกิจกรรม/โครงการ/การเข้าอบรมเสร็จสิ้น (เชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม ระดับความพึงพอใจที่ได้รับเชิงคุณภาพ เช่น ความรู้ที่ได้)

ข้อมูลของชุมชน หมู่ที่ 10 ในโครงการทัพบกสยาม 05 และเครือข่ายการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ เพื่อการจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนหมู่ 10 ตำบลคลองไถ่เลื่อน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว

8.4 ผลลัพธ์ (outcome) คือ ผลที่เกิดขึ้นต่อยอดจากผลผลิต เป็นผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับ ผู้ได้รับประโยชน์ในลักษณะผลที่คาดว่าจะได้รับหรือผลที่น่าจะเกิดขึ้น

โครงการ/กิจกรรม ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกิดผลกระทบที่แท้จริงด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ของชุมชนหมู่ที่ 10 ตำบลคลองไถ่เลื่อน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว

8.5 ผลกระทบ (impact) คือ ผลระยะยาวซึ่งเกิดเป็นผลจุดหมายปลายทาง หรือผลต่อเนื่องจากผลกระทบ อันเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (Ultimate Outcome) ซึ่งเป็นประโยชน์จากกิจกรรม/โครงการ/ การเข้าอบรม ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม ในวงกว้าง

การจัดโครงการ/กิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยนำสิ่งที่มีอยู่ของชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยรวมถึงการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักตนเองและพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ ทั้งนี้ เครือข่ายชุมชนเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะผู้นำชุมชน มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาชุมชน การได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาและชุมชนรวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนของคณะ สังคมศาสตร์จะทำให้การขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาชุมชน/สังคม ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนมีความเข้มแข็ง และจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นรูปธรรมต่อไป

